

***Posudek na rigorózní práci Vojtěcha Kyncla, Ležáky. Obyčejná vesnice, SILVER A a pardubické gestapo v zrcadle heydrichiády, Pelhřimov 2009.***

Nebývá obvyklé, že jako rigorózní práce bývá předkládána již vydaná kniha. Navíc kniha vydaná s nevšední pečlivostí ve všech ohledech, ať už se to týká grafické, jazykové či vědecké stránky. Když jsem bral Kynclovu práci do rukou, předem jsem měl jakýsi neurčitý skeptický pocit. Problematika činnosti paraskupiny Silver A a s ní nedílně související osud Ležáků, malé obce na Chrudimsku, se stala námětem desítek knih, studií či vzpomínkových článků, jejichž vydávání se datuje již od konce druhé světové války a dočkala se nových syntetických zpracování i v době nedávné. Přesto mohu říci, že jsem byl velmi příjemně překvapen. Bylo tomu tak nejen novými pohledy, které autor do problematiky vnesl (např. co se týče činnosti odbojové organizace četníků ČENDA na Chrudimsku), ale i nalezením nových pramenných zdrojů (byť trochu postrádám fond 308, uložený ve Vojenském historickém archivu v Praze, kde se nacházejí i materiály k této odbojové skupině – sign. 308-13-4).

Nóvum v Kynclově práci představuje rozbor pardubického gestapa – jednotlivých osob, pracovních i osobních vztahů mezi nimi, vyšetřovacích metod, zpracovaný nejen tradičně z českých archivů (zejména z fondů mimořádných lidových soudů /MLS/), ale také k této problematice dosud nevyužitých německých, včetně spisů Bundesarchivu v Berlíně. Jde o doposud v takové šíři nezpracovaný pohled, který ukazuje, že např. řada pardubických gestapáků v době své nejhektičtější aktivity – při likvidaci východočeské sítě spolupracovníků Silver A – si podávala žádosti o uzavření manželství, tedy rozhodně nelze říci, že by je vyšetřování plně zaměstnávalo.

Pozoruhodná je také kapitola, týkající se kolaborantů, kteří svou činností tu více tu méně účinně pomáhali gestapu. Zdánlivě se tato kapitola vymyká z tématu práce, fakticky však dokresluje kolorit protektorátní společnosti, v níž kolaborantské organizace typu Arijské pracovní fronty tvořily okrajovou složku, na níž ostatní shlíželi leckdy s opovržením, jindy se strachem. Autor, jenž vycházel z těch několika málo prací, které na téma českého fašismu a kolaborace za války vyšly a opět zejména z materiálů MLS, by mohl doplnit tento rozbor o další důležitý zdroj, jímž jsou zprávy četnických stanic, uložené např. ve Státním okresním archivu Pardubice, fond Okresní úřad, které bývají velmi objektivní při posuzování skutečného významu českých fašistických

organizací, leckdy objektivnější, než chvatné vyšetřování poválečné justice, založené nezřídka na problematických svědectvích. Nicméně Kynclova sonda do činnosti místních kolaborantských organizací je podnětným příspěvkem k – v české literatuře poněkud opomíjené – problematice kolaborace, zvláště pak osobní příběhy některých „řadových“ českých fašistů a jejich vývoj za okupace, rekonstruované na podkladě poválečných MLS. Zde se autor – podle mého názoru zdařile – propletl úskalími, která tyto soudní procesy v sobě skrývají, totiž minimum hodnověrných důkazů a odkázanost soudců často jen na pouhé výpovědi obviněných a svědků (nezřídka ovšem obviněných v jiných případech), vedené většinou snahou zachránit si „vlastní kůži“ na úkor jiných. Autor jejich důslednou a kritickou komparací získává pozoruhodně výsledky.

V další části autor resumuje výsledky činnosti Silver A. Možná by stálo za úpravu hodnocení přípravy spojeneckého bombardování Škodových závodů v Plzni z 25. na 26. dubna 1942, které sice bylo neúspěšné, nikoliv však kvůli přípravě Silver A (jejíž členové a pomocníci vyznačili polohu závodu zapálením ohňů a splnili tak svůj úkol), ale kvůli počasí, kde spojenecké bombardéry měly z bezpečnostních důvodů zakázáno při nízko položené vrstvě mraků jít níže než 300 metrů a tudíž bombardovaly naslepo. Dalo by se diskutovat o proporcích mezi jednotlivými kapitolami, kde pasáže o konfidentech a udavačích jsou svou velikostí ve srovnání s kapitolou o činnosti Silver A na Pardubicku a jejím vztahu k Ležákům poněkud nevyrovnané. Nicméně je nutno konstatovat, že v literatuře je tato činnost vyhovujícím způsobem popsána, možná by stačily ve větší míře uváděné odkazy na existující literaturu, autor se spíše soustřeďuje na citace archivních pramenů.

Obdobně precizně jako v předchozích kapitolách je popsána cesta nacistických okupantů po atentátu na Heydricha k vyhlazení Ležáků, od Čurdovy zrady přes zatýkání pardubické sítě až popravám na Zámečku. Oceňuji, že se nesoustředil jen na mikrohistorii dané lokality (jak to bývá v tomto typu prací časté), ale analyzoval i postoje špiček nacistického vedení, vedoucí až k ležácké tragédii.

Možná by se dalo autorovi vytknout, že mohl citovat více literatury, např. jím z archivních zdrojů citovaná zpráva gestapáka Heinze Pannwitze byla Stanislavem Bertonem publikovaná ve Vierteljahreshefte für Zeitgeschichte,

1985, č. 4;<sup>1</sup> postrádal jsem i některé tituly z „heydrichovské“ české literatury, vztahující se i k východním Čechám<sup>2</sup> či k některým dalším tématům.<sup>3</sup> Trochu mě zaráží, když zmiňuje a rozebírá v přehledu literatury pro historiky takřka nepoužitelnou Āopkovu práci (kterou je možno použít snad jen pro rozbor ideologizace historie), že nezmiňuje edici Āestmíra Amorta, vydanou pod názvem Heydrichiáda v roce 1965. Některé dokumenty z této edice autor cituje z archivního uložení, ale velmi bych kupř. ocenil, kdyby autor vzhledem ke své znalosti archivních pramenů dokázal tuto edici zhodnotit, protože Amortovy práce jsou obecně velmi kritizovány.

Naopak oceňuji, že dokázal absorbovat rozsáhlou literaturu v podobě drobných regionálních příspěvků, zejména ve Zprávách Klubu přátel Pardubicka, kde se tematika heydrichiády dlouhodobě ventiluje v příspěvcích pamětníků či historiků. Dalším zdrojem pro Kynclovu práci (i do budoucna) by mohly být i fondy oddělení 255 Ministerstva obrany ĀR, které shromažďují žádosti o osvědčení podle zákona 255/46. Zde se nacházejí jak podkladové rukopisné studie (z pera historiků), které pomáhaly pracovníkům tohoto oddělení při udělování osvědčení protifašistickým bojovníkům, tak i další svědectví o odbojové činnosti, které museli žadatelé ke svým podáním dokládat. V práci se také vyskytují některé drobnější nepřesnosti.<sup>4</sup>

---

<sup>1</sup> Berton jí posléze přeložil do češtiny a vydal vlastním nákladem, tento tisk se ovšem dostal do Āech jen výjimečně (jeden vlastním od autora): Stanislav Berton, *Atentát na Heydricha*, Roseville (Austrálie) 1986, 74 stran.

<sup>2</sup> Viz např. Andrejsovy práce od té první (ještě pod upraveným jménem Jan Drejs, *Za Heydrichem stín*, Praha 1947) až po poslední (Jaroslav Andrejs, *Smrt boha smrti: legendy a skutečnost kolem atentátu na Heydricha*, Brno 1997).

<sup>3</sup> Např. u kapitolky týkající se operace Percentage mi schází základní práce Zdeňka Jelínka (*Operace Percentage*, Odboj a revoluce – Zprávy, 1969, č. 2, s. 64–101, kde autor publikoval i Pavelkovy motáky z vězení). Proč v seznamu literatury není jedna ze základních prací k tématu – Jelínkova *Operace Silver A*, Praha 1992, ač ji autor v poznámkách uvádí? Za ještě významnější považuji první vydání této práce, vydané v roce 1984 v Kolíně, kde takřka polovinu knihy tvoří dokumentární přílohy, včetně vzpomínek Václava Krupky z roku 1953. Krupkovy vzpomínky pak vydal Z. Jelínek souborně ještě krátce před svou smrtí (Václav Krupka, *Moje práce v odboji a spolupráce se skupinou SILVER A*, díl 1, 2, *Historie a vojenství*, 1994, č. 4, 5, s. 95–125 a 110–146).

<sup>4</sup> Týká se to např. nepřesného tvrzení, že mnichovská dohoda „byla v srpnu 1942 prohlášena Velkou Británií a Francií za nulitní“ (s. 12). Nulita je termín, který byl užít v souvislosti

Přílohy, jež autor ke své práci publikoval a které získal jak z archivních zdrojů, tak od pamětníků, mají velkou vypovídací hodnotu a většina z nich byla širší veřejnosti neznámá.

Výše uvedené připomínky ovšem zdaleka nemají za cíl znehodnocovat obrovský kus práce, který autor předkládané práce vykonal. Naopak: myslím, že posunul diskusi o citlivých otázkách heydrichiády o notný kus kupředu. Nejde v ní totiž jen o jednostranný pohled na odbojovou činnost, ale také o reálný pohled na ty, kteří stáli na druhé straně, na příslušníky gestapa, konfidenty a celý potlačovací okupační aparát, který (s výjimkou prací Oldřicha Sládka) zůstal jako temný stín v pozadí, pohled nikoliv nezajímavý, ukazující gestapo ne jako jednolitou masu, ale naopak jako soubor nemilosrdně vzájemně soupeřících jedinců, uplatňujících své osobní i profesní zájmy, v jejichž řadách vládla tvrdá disciplína a hierarchie.

Kynclova rigorózní práce splňuje všechny nároky, které jsou na tyto práce kladeny. Považuji ji za tvůrčí badatelský počín, je původním a originálním dílem, zpracovaným na základě neobyčejně hlubokého archívního výzkumu a také osobních výpovědí rodinných příslušníků těch nemnoha přeživších aktérů, přináší mnohé nové a doposud nepublikované poznatky a v této etapě vyčerpává zkoumanou problematiku. Doporučuji proto, aby Mgr. Vojtěchu Kynclovi byl po úspěšné obhajobě práce udělen titul PhDr.



doc. PhDr. Jan Němeček, DrSc.

---

s Mnichovem pouze v československo-německé smlouvě z roku 1973, Edenův dopis z 5. srpna 1942 hovoří pouze o zničení dohody Němci, de Gaullův dopis z 29. září 1942 pak uznává Mnichov za neplatný od samého počátku. Ještě gramaticky: mnichovská dohoda se píše s malým m (s. 11).